

TERESA DALECKA

Uniwersytet Wileński (Litwa)

Stulecie polonistyki na Uniwersytecie Wileńskim

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie polonistów profesorów Uniwersytetu Stefana Batorego i ich najwybitniejszych wychowanków oraz krótkiego zarysu dziejów polonistyki, działającej na Uniwersytecie Wileńskim poczynając od 1993 r. Istniejąca od 25 lat polonistyka dzisiejsza jest kontynuatorką chlubnych tradycji międzywojennych. W dwudziestoleciu międzywojennym poloniści wileńscy — obok warszawskich, krakowskich, poznańskich, lubelskich oraz lwowskich — stworzyli prężne środowisko naukowe. Osobowość uczonych, którzy pracowali na katedrach polonistycznych na USB, określała kierunek rozwoju badań naukowych i dydaktyki. Poza tym profesorowie rozumieli służbę społeczną jako szeroko pojęte upowszechnianie nauki i kultury. Ukształtował się typ nauczyciela akademickiego, łączącego przymioty uczonego i popularyzatora wiedzy. Te same ideały przyświecają dzisiaj pracownikom Centrum Polonistycznego Uniwersytetu Wileńskiego.

Słowa kluczowe: polonistyka, Uniwersytet Stefana Batorego, Uniwersytet Wileński, historia literatury, metoda integralna.

Uniwersytet Stefana Batorego (dalej USB; 1919–1939) był znaczącym ośrodkiem nauki, oświaty i kultury, obejmującym swoim wpływem około jednej trzeciej obszaru ówczesnej Rzeczypospolitej. Największym osiągnięciem uczelni było skupienie wysoko wykwalifikowanej kadry naukowej. W 1919 r. pracę na USB rozpoczęło 36 pracowników naukowych, w 1939 r. ta liczba wynosiła 245 osób. Równocześnie rosła liczba studentów. W pierwszym roku akademickim było ich około 500, a przed zamknięciem uniwersytetu w 1939 r. — 3110.

Podobnie intensywnie rozwijały się też studia polonistyczne na USB. Na przestrzeni dwudziestu lat poloniści wileńscy — obok warszawskich, krakowskich, poznańskich, lubelskich oraz lwowskich — stworzyli prężne środowisko naukowe. Władze Wydziału Humanistycznego USB przez cały okres istnienia uczelni intensywnie zabiegały, by kierownictwo katedr polonistycznych obejmowali najwybitniejsi profesorowie. W ciągu dwudziestu

lat udało się pozyskać dla Wilna prof. Józefa Kallenbacha, prof. Stanisława Pignonia, prof. Kazimierza Kolbuszewskiego, prof. Manfreda Kridla oraz prof. Konrada Górskiego. Mimo iż w dziejach międzywojennej polonistyki odegrali różne role i niejednakowo przyczynili się do rozwoju studiów polonistycznych, jednak wkład każdego z nich w naukę polską jest znaczący.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego osobowość uczonych, którzy pracowali na katedrach polonistycznych na USB, określała kierunek rozwoju badań naukowych i dydaktyki. Poza tym profesorowie rozumieli służbę społeczną jako szeroko pojęte upowszechnianie nauki i kultury. Ukształtował się typ nauczyciela akademickiego, łączącego przymioty uczonego i popularyzatora wiedzy.

Okres 1921–1931 wyróżnia się w historii wileńskich badań polonistycznych tym, że został praktycznie zdominowany przez prof. Stanisława Pignonia i jeden temat badawczy — życie i twórczość Adama Mickiewicza. W 1921 r. Pigoń zapoczątkował pierwszy w dziejach odnowionej uczelni, w pełni ustabilizowany okres funkcjonowania studiów polonistycznych [Zgorzelski 1996, 75]. W momencie przybycia do Wilna był uznawany za wybijającą się gwiazdę polonistyki, najwybitniejszego przedstawiciela młodej generacji [Maciejewski 1992, 32]. Na USB przybył w wieku 35 lat, z perspektywą na szybką karierę profesorską. Jak wspominał: “[...] nie jechałem w strony mi obojętne, nęciła mię ziemia pagórków leśnych i łąk zielonych, rozścielał się przed oczyma duszy niejeden raz marzony kraj Mickiewiczowski” [Pigoń 1992, 245]. Pigoń na gruncie wileńskim uprawiał tradycyjną historię literatury. Poza badaniami nad epoką romantyzmu, a w jej ramach Adamem Mickiewiczem, wiele uwagi poświęcał tradycji Uniwersytetu sprzed stu lat — filomatom, filaretom i wykładowcom dawnej uczelni wileńskiej. Jednak główny nurt jego badań prowadził w kierunku fundamentalnych zadań edytorskich, związanych z późniejszym wydaniem krytycznym *Dzieł wszystkich Mickiewicza* [CPAL].

W 1909 r. stwierdził: “Uświadomić sobie z całą mocą, z całym poczuciem odpowiedzialności, że poza wieszczami nie masz dla nas życia, że droga przez nich wskazana jest jedyną w przyszłość, ku odrodzeniu, wyzwoleniu. Uświadomić sobie wieszczów jako obowiązek” [Pigoń 1922, 312]. Treść tej deklaracji przeniósł na grunt wileński, prawie całkowicie poświęcając się badaniom nad twórczością i biografią Mickiewicza. Był też w centrum wszelkich akcji, popularyzujących wiedzę o życiu i twórczości Wieszczów. Zofia Stefanowska stwierdziła, że Pigoń był indywidualnością strukturalnie podobną do Mickiewicza. Posiadał tę dyspozycję psychiczną, dzięki której umiał poruszać się w świecie Mickiewiczowskich wartości i wyobraźni [Stefanowska 1972, 127]. Pigoń myślał Mickiewiczem [Wyka 1972, 13], a w Wilnie atmosfera szczególnie temu sprzyjała.

Odkrywczość była główną zasadą przyświecającą profesorowi w poszukiwaniach. W stworzonym przez siebie warsztacie filologicznym, często określanym jako jeden z najwspanialszych w nauce polskiej [Janion 1986, 127], rzetelnie motywował swoje sądy. Podejście naukowe Pigoń do twórcy i dzieła literackiego nazwano metodą rekonstrukcji genetycznej. Poza tym był to, zdaniem Andrzeja Paluchowskiego, “wśród najwybitniejszych rówieśnych sobie historyków literatury w Polsce niemal jedyny [...] badacz, co tak zupełnie unikał bezpośredniego formułowania zasad teoretycznych swego postępowania. [...] w wielkich bataliach metodologicznych dwudziestolecia był nieobecny” [Paluchowski 1974, 401].

Wykłady Pigoń na Wydziale Humanistycznym USB należały do najpopularniejszych. Z zajęć profesora studenci wynosili szacunek dla gruntownej wiedzy historycznoliterackiej, rzetelność w interpretacji przedmiotu, zrozumienie znaczenia erudycyjnej podstawy wszelkich poczynań badawczych, a przede wszystkim dobrą znajomość zasad postępowania filologicznego [Zgorzelski 1996, 76].

Podejmując serię wydawniczą “Biblioteka Prac Polonistycznych”, w której ukazały się lepsze prace jego wychowanków, prof. Pigoń nobilitował swoich uczniów. Poza tym dawał studentom do opracowania tematy, które uważał za zaniedbane przez historyków literatury. Układają się one w pewne zespoły, w których dostrzec można świadomie planowaną problematykę badawczą, zarówno bliską zainteresowaniom profesora, jak i narzuconą przez *genius loci*. Poza Mickiewiczem wymienić należy tematy, związane z kulturą polską — literaturą i czasopiśmiennictwem na ziemiach północno-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej oraz poza jej granicami¹.

Pigoń nie stworzył w Wilnie szkoły i, zdaniem Paluchowskiego, nigdy bodajże o to nie zabiegał. Ale w zespole jego uczniów², którzy pracowali na katedrach uniwersyteckich, dostrzec można pewne rysy wspólne. Są to przede wszystkim wysokie wymagania stawiane własnej pracy pedagogicznej, niechęć do rozważań czysto teoretycznych, nie dość mocno zakorzenionych w faktach literackich oraz asceza stylu prac naukowych [Paluchowski 1957, 405]. Czesław Zgorzelski podkreślił, że Pigoń był dla słuchaczy Mistrzem i pozostał nim na zawsze. W swojej życzliwości pozostawał niezawodny, a w wypadkach wyjątkowej potrzeby, był skutecznie i przyjaźnie pomocny [Zgorzelski 1983, 38].

Stanisław Pigoń opuścił USB w 1931 r. Do momentu pojawienia się w Wilnie prof. Manfreda Kridla, Katedrą Literatury Polskiej Nowszej kierował zastępczo prof. Kazimierz Kolbuszewski, który Katedrę Literatury Starszej objął w 1922 r.

O powołaniu Kolbuszewskiego na uczelnię wileńską zdecydował fakt, że ostatnie dziesięciolecie pracy naukowej poświęcił on literaturze dawnej, zwłaszcza dziejom literatury reformacyjnej. Kazimierz Kolbuszewski nie stworzył w Wilnie własnej “szkoły”. Biblioteki wileńskie posiadały w swoich zbiorach nieliczne dzieła z piśmiennictwa polskiego do końca XVIII w., dlatego w pracach magisterskich studenci rzadko podejmowali tematy z zakresu literatury staropolskiej.

Metody pracy naukowej Kolbuszewskiego scharakteryzował Stanisław Pigoń, pisząc: “W typie zainteresowań jest on raczej syntetykiem niż analitykiem, pociągają go raczej ogólne ujęcia niż poszczególne problemy, chętniej podejmuje on tematy, w których rozwinięciu ważniejszą jest rzeczą objąć całokształt zjawiska, wszystkie, a co najmniej najważniejsze jego cechy, niż żeby się wgłębiać w kwestie osobne, może sporne i rozsądzać je przy całym nakładzie argumentacji do dna. [...] w dorobku jego należy więc szukać raczej przedstawiń niż odkryć, więcej ujęć ogólnych, niż poszczególnych dociekań nad odrębnymi kwestiami” [LCAP]. Liczne obowiązki prof. Kolbuszewskiego na uczelni oraz obowiązki pozauniwersyteckie nie sprzyjały pracy naukowej. Były też przyczyną ogłoszenia w okresie wileńskim niewielkiej liczby publikacji. Mając nadzieję na lepsze warunki pracy naukowej w 1932 r. przyjął nominację na katedrę polonistyczną na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

Kolejny bardzo ważny etap na wileńskiej polonistyce rozpoczął się w 1932 r. wraz z pojawieniem się tu prof. Manfreda Kridla. Już na samym początku pracy na USB określił on własne stanowisko uczonego, dążącego do przełomu w metodologii badań nad literaturą. Nowe dążenia polegały na próbie stworzenia nowej metody, za podstawę obierając antyhistoryzm i skupienie wysiłków badawczych na samych dziełach literackich i ich wartości estetycznej. Przyjął nazwę “metoda integralna”, co miało zaakcentować pewną odmienność wobec rosyjskiego formalizmu, podkreślić jedność treści, formy i tematu jako problemu w opisie dzieła literackiego [Mayenowa 1957, 617]. Według Kridla, celem badań literackich miało stać się samo dzieło literackie. Metoda integralna była efektem dążenia do ogólnej przemiany w badaniu dzieła. Chodziło o równorzędne traktowanie wartości estetycznych i humanistycznych literatury — o jej treść, znaczenie i ogólnoludzki sens, którego była twórczym wyrazem.

Kridl rozpoczął wileński etap kariery naukowej wystąpieniami na USB, w prasie oraz na szerszym forum. Ten okres działalności badacza był o wiele bardziej burzliwy i odkrywczy od poprzedniego. Zgorzelski tak pisał o profesorze: “Przełom w jego poglądach metodycznych lat 1930–1935 rozdzwaja tę drogę na dwa etapy, z których późniejszy staje się w pewnej mierze za-

przeczeniem poprzedniego. Droga niewielu chyba uczonych zarysowuje tak bezkompromisowo i tak odważnie krytyczny stosunek do własnych poczynań naukowych, gdy w konsekwencji nowych dojrzałych przekonań wypada przekreślić częściowo długoletni dorobek swych prac” [Zgorzelski 1983, 62].

Zdaniem Mayenowej był to jednak naturalny i konsekwentny rozwój [Mayenowa 1957, 617]. Wielki przełom w metodologii zapewnił Kridlowi silną pozycję w środowisku naukowym, a był przez niego przygotowywany jeszcze w czasie pobytu w Brukseli [Sławińska 1977, 354]. Zdaniem Kridla należało opracować szereg zagadnień teoretycznych, dotyczących zasad metodologii, wersyfikacji, metryki, rytmiki, badań nad stylem, rymem, techniką poszczególnych rodzajów literackich, nad językiem, stylem i wierszem największych poetów, technikami pisarskimi najwybitniejszych beletrystów. Pewne ożywienie w polskiej teorii literatury przyniósł rok 1935, jednak obszerniejszych studiów pojawiło się niewiele [BLAN].

Żeby zmienić taki stan rzeczy prof. Kridl zaplanował założenie serii pod ogólnym tytułem “Z Zagadnień Poetyki”. Wyobrażał sobie, że powstanie wydawnictwo ciągłe, w którym będzie się ogłaszało prace wybitne, ściśle naukowe, dotyczące problematyki teoretycznoliterackiej [BLAN]. Jako pierwszą pozycję do publikacji Kridl wymienił swój *Wstęp do badań nad dziełem literackim*, nad którym pracę rozpoczął wkrótce po przybyciu do Wilna. Zaproponował też pracę magisterską Jerzego Putramenta pt. *Struktura nowel Prusa*. W ten sposób chciał wzmocnić znaczenie ośrodka wileńskiego w badaniach teoretycznoliterackich³.

Zadanie ogólne całej serii — dążenie do upowszechniania nowatorskich badań nad dziełem literackim i problematyką teoretyczną tekstu — zostało spełnione. Po ukazaniu się kilku książek w tej serii spory i dyskusje naukowe wokół spraw w nich poruszanych ogarnęły niemal całą Polskę. W 1937 r. prof. Kridl stwierdzał, że zainteresowanie teorią literatury i metodologią rośnie w Polsce z każdym rokiem. Nadzieje budził rosnący zastęp młodych badaczy-teoretyków [BLAN].

Propozycje metodologiczne Kridla szybko zyskały grono młodych i żarliwych zwolenników wśród słuchaczy w Wilnie. Profesor stworzył szkołę naukową, zespół młodych badaczy, wiernych swemu mistrzowi. Popularność wśród studentów zdobył niedługo po objęciu katedry na USB. Studencką “gwardię przyboczną” Kridla tworzyła piątka przyjaciół i kilkoro rywali, wspólnie uczestniczących w seminariach i ćwiczeniach: Eugenia Krassowska, Irena Sławińska, Hanna Wierzbicka, Zbigniew Folejewski, Jerzy Putrament, Maria Żeromska i Józef Trypućko [Putrament 1962, 208]. Do grona wyznawców metody integralnej profesora należały Maria Rzeuska i Maria Renata Mayenowa.

Wspominając po latach atmosferę panującą na seminariach, podkreślał, że młodzież wileńska pracowała z zapałem i oddaniem, stawiała sobie wysokie wymagania, nie żałując wysiłku [Kridl 1957, 299].

Wspomnienie Czesława Zgorzelskiego bardzo dobrze obrazuje “drogę twórczą”, jaką niekiedy przechodzili studenci polonistyki, zanim trafili na seminarium do prof. Kridla: “Miałem za sobą dobrą szkołę filologiczną, teraz — jakże szczęśliwie! — trafiłem na uzupełniające studia do szkoły «formalistów rosyjskich». A zbiegły się one równocześnie z nowym kierunkiem, który w tych właśnie latach wprowadzać począł w Polsce profesor Kridl, głównie na podstawie własnych teoretycznych i metodologicznych doświadczeń na Zachodzie” [Zgorzelski 1996, 97].

Studentów urzekła pasja badawcza Kridla, poszukiwanie nowego spojrzenia na sprawy, możliwość swobodnej wymiany myśli, atmosfera żarliwego dociekania [Sławińska 1977, 358]. Profesor dążył do tego, by jego wychowankowie prezentowali swoje osiągnięcia na szerszym forum. Stąd referaty wygłaszane przez jego uczniów podczas Śród Literackich⁴, na posiedzeniach Wydziału I TPN⁵ czy Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza⁶.

Ostatnie spotkanie w ramach zajęć seminaryjnych prowadzonych przez Kridla odbyło się 12 grudnia 1939 r., czyli na trzy dni przed zamknięciem USB. Najlepszym podsumowaniem pracy seminaryjnej jest wypowiedź własna profesora, zawarta we *Wstępie do badań nad dziełem literackim*, gdzie napisał: “Wiele zagadnień, poruszonych w niniejszej rozprawie było przedmiotem referatów, rozważań i dyskusji na Seminarium Literatury Polskiej Uniwersytetu Stefana Batorego. Wspólnymi siłami staraliśmy się zaznajomić z tym, co dotąd w tej dziedzinie zrobiono i sformułować własne nasze stanowisko. Toteż i wywody poniższe trzeba uważać w znacznej mierze za nasz wspólny dorobek” [Kridl 1936, 11].

Wybuch wojny przeszkodził dalszej pracy i zmusił Kridla do wyjazdu z Wilna. Pod koniec marca 1940 r. udał się do Brukseli, gdzie prowadził wykłady przed objęciem stanowiska na USB. Zdążył jednak wychować pokolenie przyszłych naukowców, stworzyć silny ośrodek polonistyczny, którego wychowankowie po wojnie kontynuowali pracę naukową w różnych placówkach Polski i świata.

Po opuszczeniu przez prof. Kazimierza Kolbuszewskiego drugiej Katedry Literatury Polskiej na USB nastąpiła trzyletnia przerwa w studiach nad literaturą staropolską. Dopiero w listopadzie 1934 r. do Wilna przyjechał Konrad Górski, docent Uniwersytetu Warszawskiego, cieszący się opinią zdolnego badacza i pedagoga. Górski miał wrażenie, że otwiera się przed nim szczęśliwy okres w życiu: “Być profesorem uczelni, gdzie wykładali Śniadeccy, Groddeck, Leleweł, Borowski, gdzie studiowali Mickiewicz i filomaci, co za

zaszczyt i wyróżnienie” [Górski 1995, 224]. Wkrótce jednak zrozumiał, że “w pracy uniwersyteckiej trzeba było stworzyć własne audytorium” [tamże, 225]. Prof. Górski przybył do Wilna w momencie, kiedy wokół Manfreda Kridla uformowało się już środowisko młodych wiernych mistrzowi badaczy. “Sekciarstwo jest zawsze agresywne — czytamy w *Autobiografii naukowej* — więc w oczach Kridla i jego fanatycznych wyznawców ja musiałem się wydać kimś, kto nie ma żadnego dorobku w zakresie literaturoznawstwa. Moja praca dydaktyczna od początku została oceniona negatywnie i wrogo (...)” [Górski 1982, 557]. Szybko okazało się, że Kridl i Górski to antagoniści metodologiczni. Spór między nimi przekraczając ramy polemiki wewnątrzuniwersyteckiej przeniósł się na forum publiczne [Smaszcz 1992, 106]. Książka Górskiego *Poezja jako wyraz* pomyślana jako dzieło zwalczające teorie formalizmu rosyjskiego ukazała się jednak dopiero w 1946 r.

Górski rozwijał w Wilnie swoje wcześniejsze zainteresowania naukowe, związane z twórczością Mikołaja Reja, dziejami polskiej literatury ariańskiej, Janem Kasprowiczem. Bardzo pozytywną opinię po latach wystawił Górskiemu Czesław Zgorzelski: “Szerokość horyzontów myśli, rozległa erudycja w zakresie literatur europejskich, a zwłaszcza wielka, rzadko spotykana kultura literacka Profesora sprawiały, że jego wykłady i seminaria stwarzały młodzieży doskonałą okazję do ugruntowania własnego spojrzenia na świat i sztukę. Były wzorem krytycznej rozwagi i głębszego rozumienia dzieł poezji” [Zgorzelski 1996, 76]. Zdaniem Zgorzelskiego, Górski postępował jak przyrodnik: najpierw gromadził fakty, zestawiał je i weryfikował, a potem dopiero wyciągał wnioski, wiodące do odpowiedzi na pytania postawione na wstępie [tamże, 81]. Po rozwiązaniu USB w grudniu 1939 r. profesor musiał przerwać wykłady. Znalazł pracę w jednej z wileńskich bibliotek. Wilno opuścił w maju 1945 r.

W okresie powojennym za wkład w rozwój nauki polskiej należy uznać różnorodne dowody uznania dla profesorów i absolwentów polonistyki na USB — publikacje książkowe, artykuły w prasie zagranicznej, zaproszenia do udziału w przedsięwzięciach międzynarodowych, wykłady na uczelniach zagranicznych. Renoma uczelni sprawiła, że po wojnie profesorowie polonistyki oraz ich uczniowie byli zapraszani na uniwersytety w Polsce i za granicą. Prof. Manfred Kridl objął katedrę literatury polskiej w Columbia University w Nowym Jorku, Irena Sławińska wykładała m.in. na dwóch uczelniach w USA (Brown i Illinois), dwóch w Kanadzie (York University i Montreal University), a także we Fryburgu i w Louvain. Zbigniew Folejewski najpierw pracował na Uniwersytecie w Uppsali, później na uczelniach kanadyjskich i amerykańskich. Maria Renata Mayenowa była profesorem wizytującym na Uniwersytecie w Amsterdamie, Józef Trypućko wykładał w Szwecji.

Wielu profesorów i wychowanków uczelni wileńskiej znalazło się w 1945 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prof. Konrad Górski został pierwszym dziekanem Wydziału Humanistycznego uczelni toruńskiej. Poza profesorem, pracowali tam też Czesław Zgorzelski, Janina Turska, Irena Sławińska, Stanisław Wasilewski i inni. Środowisko to jednak rozproszyło się w latach 1949–1950 — Irena Sławińska i Czesław Zgorzelski podjęli pracę w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Asystentką na tej uczelni była też Wanda Nowodworska-Achremowiczowa. Uczennica prof. Kridla, Maria Rzeuska, po wojnie została zaangażowana przez Uniwersytet Warszawski. Maria Renata Mayenowa w 1948 r. uczestniczyła w organizowaniu w Warszawie Instytutu Badań Literackich, w którym objęła kierownictwo Zakładu Historii Języka i Teorii Literatury. Prowadziła też zajęcia na Uniwersytecie Warszawskim. W IBL-u zostali zatrudnieni także Władysław Korotaj, Maria Stokowa i Stanisław Stupkiewicz. Helena Hleb-Koszańska przez wiele lat była dyrektorem Instytutu Bibliografii w Bibliotece Narodowej w Warszawie, zaś Jan Kuźniar — redaktorem w wydawnictwie Ossolineum.

Trwałe wartości, wypracowane przez wileńskich polonistów są dzisiaj doskonale widoczne. Tradycje przedwojennej polonistyki w Wilnie kontynuuje powołana 1 września 1993 r. na Uniwersytecie Wileńskim Katedra Filologii Polskiej (obecnie Centrum Polonistyczne). W taki sposób została wypełniona poważna luka, gdyż po 1945 r. polonistyka na uniwersytecie nie istniała. Dla rozwoju odrodzonego ośrodka duże znaczenie miała romantyczna i międzywojenna tradycja Wilna i uniwersytetu. Celem twórców kierunku polonistycznego było stworzenie centrum badawczego, otwartego na przedstawicieli wszystkich zamieszkałych na Litwie narodowości, poza tym badanie litewskiej polszczyzny, polsko-litewskich związków literackich. Wynikiem badań naukowych obecnych wileńskich polonistów są liczne artykuły i książki, takie jak np. *W służbie ziemi ojczystej. Czesław Jankowski w życiu kulturalnym Wilna lat 1905-1929* (Irena Fedorowicz), *Prasa Wielkiego Księstwa Litewskiego w II połowie XVIII w.* (Regina Jakubenas), *Dzieje polonistyki wileńskiej 1919–1939* (Teresa Dalecka), *Ludowe nazewnictwo anatomiczne w języku rosyjskim* (Wiktoria Ušinskienė), *Słownictwo socjolektu młodzieży polskiego pochodzenia w Wilnie* (Mirosław Dawlewicz), *Świadomość i kompetencja językowa a warstwy leksykalne w idiolektach młodzieży polskiego pochodzenia na Wileńszczyźnie* (Kinga Geben) czy *“Punkty kazań” Konstantego Szyrwida — zabytek piśmiennictwa litewskiego i polskiego z pierwszej połowy XVII wieku* (Krystyna Rutkowska).

Mając za wzór przedwojennych profesorów dzisiejsi poloniści angażują się w przedsięwzięcia zarówno naukowe, jak i popularyzujące wiedzę.

Wspólnie podejmowane ze studentami inicjatywy są najpełniejszym wyrazem dwustronnej współpracy. Absolwenci dzisiejszych studiów polonistycznych, co roku opuszczający uczelnię poczynając od 1997 r., zasilili różne placówki oświatowe i kulturalne. Obronili też doktoraty na uczelniach na Litwie i w Polsce.

Nie ulega wątpliwości, że dzięki niezwykle bogatemu dziedzictwu kulturalnemu, wadze studiów polonistycznych dla kultury i nauki Litwy, kształtowaniu się wspólnej przestrzeni naukowej i dydaktycznej, polonistyka na Uniwersytecie Wileńskim ma szansę dalszego pomyślnego rozwoju. Sprzyja temu potencjał intelektualny i doświadczenie pracowników, kontakty z polskimi ośrodkami, wizyty w Wilnie wybitnych profesorów polonistów z Polski i świata.

PRZYPISY

¹ Przykładowo można wymienić takie tematy prac pisemnych, jak *Placyd Jankowski. Życie i twórczość*, *Aleksander Groza*, *Liryki Syrokomli*, *Pierwiastek białoruski w twórczości literackiej Jana Barszczewskiego*.

² Do najwybitniejszych wileńskich uczniów Stanisława Pigionia zaliczani są: Wanda Nowodworska-Achremowiczowa, Władysław Arcimowicz, Czesław Bobolewski, Janina Budkowska, Walerian Charkiewicz, Zygmunt Falkowski, Władysław Gasiulis, Helena Hleb-Koszańska, Helena Obiezińska, Leon Sienkiewicz, Maria Kopciówna-Stokowa, Stanisław Stupkiewicz, Halina Turska. Pod jego kierunkiem studia rozpoczęli m.in.: Maria Renata Mayenowa, Jerzy Putrament, Maria Rzeuska, Irena Sławińska, Józef Trypućko.

³ W serii "Z Zagadnień Poetyki" poza pracą magisterską Putramenta nie ukazała się żadna inna publikacja autorstwa wilnian.

⁴ 16 marca 1938 r. Eugenia Krassowska wygłosiła odczyt *Andrzej Strug jako powieściopisarz*; 30 marca 1938 r. Irena Sławińska wygłosiła odczyt *Dramaty Karola Huberta Rostworowskiego* [Hernik-Spalińska, 1998].

⁵ 17 listopada 1938 r. przedstawiony został referat Marii Rzeuskiej *Rodowody literackie "Chłopów" Reymonta*. Zob. "Słowo" 1938 nr 316.

⁶ 6 lutego 1936 r. Jerzy Putrament wygłosił odczyt *Próba rewizji teorii dramatu*; 14 marca 1937 r. zaprezentowany został referat Ireny Sławińskiej *Próby tragedii w epoce Młodej Polski*; 5 listopada 1937 r. miał miejsce odczyt Eugenii Krassowskiej *Funkcje elementów społecznych w powieści Żeromskiego*. Zob. "Słowo" 1936 nr 35 oraz tamże 1937 nr 305.

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk (BLAN):

- F. 115-12: Manfred Kridl, pismo Kridla do Zarządu Funduszu Kultury Narodowej IV Departamentu Ministerstwa WriOP;
- F. 115-27: Manfred Kridl, Teoria i krytyka literatury, sprawozdanie o stanie krytyki i teorii literatury w Polsce za rok 1935 [notatki].

– F. 115-31: Teoria i krytyka literatury, sprawozdanie o stanie krytyki i teorii literatury w Polsce za rok 1937.

Centralne Państwowe Archiwum Litwy (CPAL)

– F. 175, ap. 5, b. IV B 104: Dokumenty prof. dra Stanisława Pigońa, pismo Min. WRiOP z 10 IV 1922 do rektora USB.

– F. 175, ap. 5, b. IV B 99: Dokumenty prof. dra Kazimierza Kolbuszewskiego.

BIBLIOGRAFIA

- Górski K., 1982: Autobiografia naukowa, *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, nr 3–4. Warszawa, 535–576.
- Górski K., 1995: *Pamiętniki*. Toruń.
- Hernik-Spalińska J., 1998: *Wileńskie Środy Literackie (1927–1939)*. Warszawa.
- Janion M., 1986: Badania nad romantyzmem polskim, in Pelc J., Klimowicz M., Janion M. i in. (red.), *Rozwój wiedzy o literaturze polskiej po 1918 roku*. Warszawa, 116–147.
- Kridl M., 1936: *Wstęp do badań nad dziełem literackim*. Wilno.
- Kridl M., 1957: Boje Wilna i Warszawy o nową naukę w literaturze, *Pamiętnik Literacki*, z. 2. Kraków, 297–307.
- Maciejewski J., 1992: *Dzieje poznańskiej polonistyki uniwersyteckiej*. Poznań.
- Mayenowa M. R., 1957: Manfred Kridl, *Pamiętnik Literacki*, z. 48/2. Kraków, 611–620.
- Paluchowski A., 1974: Pigoń 1885–1968, in Biernacki A. (red.), *Portrety uczonych polskich*. Kraków, 401–405.
- Pigoń S., 1922: *Z epoki Mickiewicza. Studia i szkice*. Lwów.
- Pigoń S., 1969: *Z przedziwa pamięci. Urywki wspomnień*. Warszawa.
- Putrament J., 1962: *Pół wieku*. Warszawa.
- Sławińska I., 1977: Całość żywota dojrzałego, in Paluchowski A. (red.), *70 żywotów*. Kraków, 354–358.
- Smaszcz W., 1992: Dwie koncepcje polonistyki wileńskiej, in Feliksiak E. (red.), *Wilno i Wileńszczyzna jako krajobraz i środowisko wielu kultur*. Białystok, 105–109.
- Stefanowska Z., 1972: S. Pigoń jako badacz Mickiewicza, in Markiewicz H., Rydlowa M., Ulewicz T. (red.), *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*. Kraków, 125–141.
- Wyka K., 1972: Stanisław Pigoń. Próba rekonstrukcji osobowości, in Markiewicz H., Rydlowa M., Ulewicz T. (red.), *Stanisław Pigoń. Człowiek i dzieło*. Kraków, 7–56.
- Zgorzelski Cz., 1983: *Mistrzowie i ich dzieła*. Kraków.
- Zgorzelski Cz., 1996: Polonistyka i filologia klasyczna na Uniwersytecie Stefana Batorego, in Piechnik L. SJ, Puchowski K. (red.), *Z dziejów Almae Matris Vilnensis. Księga pamiątkowa ku czci 400-lecia założenia i 75-lecia wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego*. Kraków, 74–81.
- Zgorzelski Cz., 1996: *Przywołane z pamięci*. Lublin.

TERESA DALECKA

The Centenary of Polish Studies at the University of Vilnius

The aim of this article is to present professors and their most prominent graduates of Polish Philology Department from the Stefan Batory University and to outline the history of Polish studies operating at the University of Vilnius from 1993. The last 25 years of Polish philology has been a continuation of the glorious inter-war traditions where Vilnius' philologists – along with others from Warsaw, Cracow, Poznan, Lublin and Lviv – created a thriving scientific community. The scholars' personalities who worked at SBU determined the direction of research and didactics development. They understood social service as wide dissemination of science and culture. This formed a new type of academic teachers who combine the qualities of a scholar and knowledge spreader. The same exact ideals are guided today by the employees of the Centre of Polish Studies at the University of Vilnius.

Keywords: Polish Studies, Stefan Batory University, Vilnius University, History of Literature, Integral Method.

TERESA DALECKA

Polonistikos šimtmetis Vilniaus universitete

Šio straipsnio tikslas – pristatyti Stepono Batoro universiteto polonistus profesorius ir jų žymiausias auklėtinius bei trumpai aprašyti polonistiką, veikiančią Vilniaus universitete nuo 1993 metų. Dabartinė lenkų filologija tęsia šlovingąsias prieškarinio tradicijas. Tarpukariu Vilniaus polonistai, be Varšuvos, Krokuvos, Poznanės, Liublino ir Lvovo mokslininkų, sukūrė stiprią mokslo bendruomenę. Profesorių, kurie dirbo Stepono Batoro universiteto katedrose, asmenybė nulemdavo mokslinių tyrimų ir didaktikos plėtros kryptis. Be to, profesoriai traktavo tarnystę visuomenei kaip plačiai suprantamą mokslo ir kultūros sklaidą. Susiformavo universiteto mokytojo, derinančio mokslininko ir žinių populiarintojo vaidmenis, tipas. Tomis pačiomis vertybėmis vadovaujasi ir Vilniaus universiteto Polonistikos centro darbuotojai.

Reikšminiai žodžiai: polonistika, Stepono Batoro universitetas, Vilniaus universitetas, literatūros istorija, integralus metodas.

Nadeszlo do redakcji: 4 maja 2018 r.

Przyjęto do druku: 18 maja 2018 r.

Teresa Dalecka, doktor nauk humanistycznych, asystent w Centrum Polonistycznym Uniwersytetu Wileńskiego.

Teresa Dalecka, PhD (Humanities), Assoc. prof. of the Polish Studies Center, Vilnius University.

Teresa Dalecka, humanitarinių mokslų daktarė, Vilniaus universiteto Polonistikos centro asistentė.

E-mail: teresa.dalecka@flf.vu.lt

 🔍

Навигация

[Цел и задачи на проекта](#)[Работна група](#)[Дейности](#)[Типове справочници](#)[Условия за ползване](#)

Вход

Потребителско име *

Парола *

[Завка за нова парола](#)

Вход

Езици

- Български
- English

Цел и задачи на проекта

Проектът "SCRIPTA BULGARICA: дигитална библиотека за старобългарска книжнина", финансиран от ФНИ (догово ДФНИ-АКО2/5 от 12.12.2014), е предизменен да създаде *електронен глосарус и библиотека от старобългарски текстове* (достъпни чрез специален портал), които да интегрират няколко основни типа информация:

а) понятиен апарат (термини) в областта на палеославистиката – както в съществуващата научна литература, така в усти функциониращите електронни корпуси. Проектът отговаря на необходимостта в европейското информационно пространство съществува лесно достъпен справочник на стандартизирана терминология на няколко западноевропейски и славянски ези (английски, немски, руски, сръбски и български, както и съответстващите им понятия в старобългарски, гръцки и латински);

б) енциклопедични статии за преводни и оригинални произведения, които да дават представа за най-популярните жанрове жанрови форми в: азиграфията, омплетиката, химнографията, историческите съчинения, повествователните съчинения апокрифите и др.;

в) транскрибирани текстове от славянски ръкописи, които представят преводната литература от византийски гръци, как някои оригинални български творби;

г) статии за най-често превежданите византийски автори (напр. Григорий Богослов, Йоан Златоуст, Василий Велики, Атан Александрийски, Анастасий Синаит, Исихий Йерусалимски и др.), чието творчество (жанрове и жанрови форми) за моделите и формите на православната християнска писмена култура.

Създаването на Портала е съвместно начинание на специалисти от Института за литература и Софийския университет съвместно с експертите и материалите, натрупани в резултат на няколко национални и международни проекта на Направление: стара българска литература в Института за литература през последните десет години. Сред тези проекти са Репертоар старобългарската литература и книжнина с компютърни средства (1995–2015) – в рамките на международната инициатива Repertorium, на която Направлението е инициатор и базова организация. Международните проекти на Направлението създаване на електронни ресурси в палеославистиката са в партньорство с Британската библиотека – Лондон (1995–201 Библиотеката на Руската Академия на науките – Санкт Петербург (2004–2010), с университетите на Гьотеборг и Упса Швеция (2008–2015), със Словенската академия на науките, Института за литовски език, Вилнюс и др. Традиционното партньорство на Направлението със Софийския Университет, както и в рамките на инициативата „Петербургум“, така създаването на електронната енциклопедия Slavica Sanctorum.

В резултат на тези проекти са създадени електронни ресурси и са събрани материали, които представляват **една информационен корпус**, който обединява лингвистични, археографски, палеографски, кодикологични и текстологични данни

Проектът Scripta Bulgarica включва и уникалната за подобни инициативи в хуманитаристиката връзка между създаден понятиен стандартизиран апарат за описание, изследване, издание и превод на средновековни текстове с ключовите думи библиографските описания. Това позволява интегрирането на апарата от научни метадани и на справочния библиографски апарат в едно цяло, като в напредващата фаза на проекта ще бъде изградена онтология от понятия.